

УДК 379.821-053.2:793.3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИДАКТИЧНИХ УМОВ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Булага Костянтин, викладач, Полтавська дитяча музична школа № 1 ім. П. І. Майбороди.

ORCID: 0000-0002-6315-9348

E-mail: kostyabylaga@ukr.net

У статті схарактеризовано модель реалізації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу як специфічного виду цілеспрямованої діяльності по оволодінню системою хореографічних знань, як інформації, що підлягає опануванню, хореографічних умінь та навичок як способів діяльності, досвіду хореографічної творчості та емоційно-морального сприйняття хореографічних творів, що дає нам уявлення про взаємозв'язок процесів навчання і опанування хореографічним мистецтвом. З'ясовано структурні компоненти навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу: мотиваційний, цільовий, діяльнісно-творчий та рефлексивно-суб'єктний.

***Ключові слова:** навчання, хореографія, навчальна діяльність, структура, компонент, дитячий хореографічний колектив.*

EXPERIMENTAL VERIFICATION OF THE REALIZATION MODEL OF DIDACTIC CONDITIONS FOR ORGANIZING THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF CHILDREN CHOREOGRAPHIC TEAM

Bulaha Kostiantyn, Teacher at Poltava children's music school № 1 named after P. I. Maiboroda.

ORCID: 0000-0002-6315-9348

E-mail: kostyabylaga@ukr.net

In the article the author reveals the essence of the teaching principles of choreography to the pupils of children choreographic team, which determine the specifics of the teachers' work (choreographers) in organizing the educational activities for the pupils. It is found out that the process of teaching choreography to children of the children's choreographic team is based on the following principles: systematicity and consistency; moving from simple to complex; clarity; combination of verbal and non-verbal factors of influence; consciousness; accessibility; strength of knowledge; individual approach; combination of tradition and innovation; constant repetition and variability; cross-curricular links sensitivity; improvement of the quality training; activation of creative activity; humanization, democratization and optimization of the pedagogical process; balance of conscious and intuitive ways of knowing; amplification; nature compliance; orientation on the spiritual development of pupils in the process of choreographic activity; emotional way of knowing; development of conscious rhythmic sensation; focus on improving preparedness.

The author reveals that these principles are established for the process of teaching the choreography to the children of the choreographic collective, when each teacher-choreographer embeds them in their own programs and teaching methods of choreography. In order to achieve a certain goal, ignore is

certainly not worth it. Their content covers the most obvious and interrelated problems of organizing the educational activities for the pupils of children choreographic teams, related to the complexity and multicomponentity of the studying phenomenon of the educational activity to children of the choreographic team. Adherence to these principles and their implementation in the educational choreographic process determines the specifics of the work of teachers (choreographers) with the pupils of the children choreographic team during the study of dance art. At the same time, these principles serve as a guide to the search for optimal didactic conditions to organize educational activities for the pupils of children choreographic team, which can positively influence the quality of the obtained educational result.

Keywords: *teaching, choreography, teaching activity, structure, component, children choreographic team.*

Експериментальна програма здійснюваного дослідження (програма проведення формувального етапу педагогічного експерименту) передбачала імплементацію в навчально-виховний процес Полтавського Палацу дитячої та юнацької творчості, Обласного центру народної творчості та культурно-освітньої роботи Полтавської обласної ради, Малої академії мистецтв імені Раїси Кириченко, Зразковий аматорський колектив Театр народного танцю «Барви» дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу. З цією метою розроблено модель реалізації дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу, яка характеризується цілісністю й динамічністю, її складники мають власне функціональне призначення, взаємно впливають один на одного, перебувають у тісній взаємодії і спрямовані на досягнення поставленої мети, і слугує орієнтиром для проведення педагогічного експерименту.

Фундаментальний аналіз організації хореографічної освіти представлено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, як-от: Л. Андрощук [1], Г. Березова [2], В. Богута [3], А. Ваганова [5] та ін.

Теоретичні аспекти та методику роботи з хореографічним колективом вивчали Б. Колногузенко [9], М. Марушка [11], С. Шалапа [14] та ін.

Організаційні особливості та методичну роботу балетмейстера з колективом ґрунтовно досліджували А. Глушковський [6], Р. Захаров [7] та ін.; питання теорії та методики класичного танцю – А. Ваганова [5], М. Марушка [11], Л. Цветкова [15]; теорії та методики викладання народно-сценічного танцю – І. Мостова [12], Н. Тарасова [13]; специфіка роботи дитячого хореографічного колективу – О. Бурля [4], О. Мартиненко [10].

У контексті проблем дидактики процес навчання хореографії дітей різних вікових категорій розкрито з позиції дидактичних принципів у системі хореографічного виховання, що висвітлено в студіях К. Зозулі [8] та ін.

Проте аналіз науково-педагогічних та методичних праць показав, що проблема організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу не була предметом спеціального дослідження та становить недостатньо досліджений сегмент у галузі дидактики.

Мета статті – визначити та схарактеризувати модель реалізації дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

Модель реалізації дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу розроблялась як сукупність певних блоків, складників, дидактичних умов та відповідного змістового наповнення до них. У структурі вказаної авторської моделі виокремлено *методологічно-цільовий*,

організаційно-процесуальний та діагностико-результативний блоки.

Далі зосередьмося на структурі розробленої моделі.

Методологічно-цільовий блок моделі відбиває її мету – підвищення ефективності навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу. Мета реалізується через теоретико-методологічні підходи до організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу: *особистісно орієнтований, індивідуальний, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний та креативний*. Цей блок моделі детермінується не лише методологічними підходами, але й низкою *дидактичних* (систематичності та послідовності навчання, свідомості й активності, емоційності навчання, природовідповідності, культуровідповідності та наочності) та *специфічних* (інтеркультуралізму, концентрованої організації навчального матеріалу і навчального процесу, інтенсифікації навчання, етапності, енергетичної мотивації, діагностування, мультимедійності, неперервності та принципи кайдзен – безперервності вдосконалення, візуалізації, раціональності, стандартизації) принципів, відповідно до яких необхідно будувати процес організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу, урахуваючи компонентно-структурний склад досліджуваного феномена «навчальна діяльність вихованців дитячого хореографічного колективу» (мотиваційний, цільовий, діялісно-творчий та рефлексивно-суб'єктний компоненти). Цей блок моделі включає *реалізацію першої дидактичної умови*, адже ми покладаємо, що мета навчально-виховного процесу в дитячому хореографічному колективі повинна мати особистісний смисл і забезпечувати позитивну мотивацію дітей до вивчення танцювального репертуару.

Рис. 1. Модель методо-цільового блоку

Організаційно-процесуальний блок моделі відбиває процес реалізації інших дидактичних умов, *форми* (індивідуальні, групові), *методи* (показу, зразку, словесний, музичний супровід, ігровий метод змагання, метод виховання підсвідомої діяльності) та *засоби* (слово педагога, музика, наочні та технічні засоби навчання, комп'ютер; Навчальний канал Костянтина Булаги на YouTube) навчання вихованців мистецтву танцю.

Зміст навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу на

засадах компетентнісного підходу реалізується через Навчальну програму з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку Театру народного танцю «Барви»; програму індивідуальних занять. Для викладачів (балетмейстерів) для удосконалення навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу розроблено й упроваджено методичні рекомендації «Організація діяльності балетмейстера у дитячому хореографічному колективі» та електронний посібник «Організація діяльності балетмейстера у дитячому хореографічному колективі».

Цей блок ґрунтується технологією ситуації успіху (мотиваційно-цільовий, операційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний етапи) та кейджен технологією (мотиваційно-цільовий, раціонально-діяльнісний, контроль-корекційний та аналітико-рефлексивний етапи), яка зорієнтована на формування лідерських якостей вихованців дитячого хореографічного колективу.

Рис. 2. Модель організаційно-процесуального блоку

Діагностико-результативний блок моделі передбачає проведення проміжних і контрольних оцінювально-аналітичних процедур і досліджень, що визначають ефективність навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу. Даний блок поданий у вигляді критеріїв (мотиваційний, цільовий, діяльнісно-творчий та рефлексивно-суб'єктний), показників і рівнів (високий, середній, низький) ефективності навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

Мотиваційний критерій відбиває ступінь мотивованість вихованця дитячого хореографічного колективу до навчальної діяльності.

Цільовий критерій фіксує ступінь сформованості у вихованців умінь постановки мети та завдань у процесі опанування мистецтвом хореографії.

Діяльнісно-творчий критерій відбиває ступінь набуття вихованцями системи хореографічних умінь і навичок.

Рефлексивно-суб'єктний критерій віддзеркалює ступінь сформованості у вихованців рефлексивних умінь.

Цей блок містить діагностичний інструментарій для педагогічного експерименту – діагностичний пакет для оцінювання рівнів ефективності навчальної діяльності

вихованців дитячого хореографічного колективу.

Результативний складник блоку – це очікуваний результат від реалізації дидактичних умов: підвищена ефективність навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу. В ідеалі – як високий рівень ефективність навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

Рис. 3. Модель діагностико-результативного блоку

Таким чином, *формульальний експеримент* (2017–2019 р.) передбачав апробацію моделі реалізації дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

З метою апробації методологічно-цільового блоку моделі реалізації дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу на початку констатувального етапу педагогічного експерименту для 12 викладачів (балетмейстерів) було проведено *семінар «Проблеми організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу»* та *практичний майстер-клас* для викладачів хореографічних відділень мистецьких шкіл Полтавської області (на базі Обласного методичного кабінету навчальних закладів мистецтва та культури та Обласного центру народної творчості та культурно-освітньої роботи Полтавської обласної ради, м. Полтава), на яких було обговорено специфіку роботи балетмейстерів, мету, зміст, принципи, форми, методи та засоби навчання хореографії дітей. У ході мозкового штурму та результатів дискусій, викладачі (балетмейстери) дійшли згоди із запропонованим компонентним складом навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу, а також висловлено думку про необхідність удосконалення процесу організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу шляхом реалізації запропонованих дидактичних умов. Окреслено дидактичні та специфічні принципи, методологічні підходи, на яких слід будувати процес навчання хореографії у дитячих хореографічних колективах, щоб отримати кращі результати. Також викладачів (балетмейстерів) було ознайомлено з розробленою авторською моделлю та програмою її подальшого упровадження.

Підводячи підсумки відзначимо, що здійснення будь-якої дослідно-експериментальної роботи потребує до її початку визначення критеріально-показникової бази задля

того, щоб можна було чітко дібрати діагностичний інструментарій для вимірювання рівня ефективності навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу. Конкретизовано критерії (*мотиваційний, цільовий, діяльнісно-творчий та рефлексивно-суб'єктивний*), їх показники і рівні (високий, середній, низький) ефективності навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

Розроблено модель реалізації дидактичних умов, яка поєднує *методологічно-цільовий, організаційно-процесуальний та діагностико-результативний* блоки. На ґрунті здійсненого статистичного аналізу результатів діагностичного зрізу, отриманих у процесі дослідно-експериментальної роботи на момент її завершення, можемо констатувати ефективність імплементації в освітній процес дитячих хореографічних колективів дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

Доведенням доцільності та результативності дидактичних умов є зафіксована за використання методів математичної статистики (критерій Пірсона χ^2) позитивна статистично значуща динаміка рівня ефективності навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу в експериментальних групах.

Висновок здійснюється на основі результатів емпіричного дослідження, організованого та проведеного як традиційний педагогічний експеримент, який поетапно здійснювався у природних умовах і передбачав реалізацію експериментальної моделі реалізації дидактичних умов, яка поєднує методологічно-цільовий, організаційно-процесуальний та діагностико-результативний блоки, спрямованої на забезпечення ефективності й результативності навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу. В експериментальній роботі брали участь 219 вихованців та 7 викладачів (балетмейстерів).

Результати експерименту указують на перспективність подальшого наукового пошуку та практичного застосування дієвих інноваційних засобів, методів і форм підвищення ефективності навчання мистецтва танцю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л. Концептуальні засади та напрями розвитку хореографічно-педагогічної освіти в Україні. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2019. Вип. 2. С. 13–20.
2. Березова Г. Хореографічна робота з дошкільнятами. К. : «Музична Україна», 1989. 202 с.
3. Богута В. Хореографічне виховання творчої особистості в позашкільних навчальних закладах: стан, проблеми й перспективи. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2015. Вип. 10. С. 94–105.
4. Бурля О. А. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання. (Дис. канд. пед. наук). К., 2004. 164 с.
5. Ваганова А. Я. Основи класичного танцю. 9-е видання, стереотипне. Москва: Лань, 2007. 192 с.
6. Глушковский А. П. Воспоминания балетмейстера. М. ; Л. : Искусство, 1940. 248 с.
7. Захаров Р. Сочинение танца: Страницы педагогического опыта. Москва : Искусство, 1983. 224 с.
8. Зозуля К. В. Основні дидактичні принципи навчання хореографії дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 62, Т. 1. С. 16–20.
9. Колногузенко Б. М. Методика роботи з хореографічним колективом : навч.-метод. матеріали для хореографічних відділень факультету хореографічного мистецтва. Харків, 2003. 153 с.
10. Мартиненко О. В. Теорія та методика роботи з дитячим хореографічним колективом : навч. посіб. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 232 с.
11. Марушка М. М., Стецьків П. Т. Теорія і методика класичного танцю. Частина I. : навч.-метод. посіб. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету

- імені Івана Франка, 2017. 112 с.
12. Мостова І. С. Напрями розвитку народно-сценічного танцю у творчих доробках митців балетмейстерської школи Слобожанщини. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф.*, 22–23 листоп. 2018 р. Харків, 2018. С. 338–339.
 13. Тарасова Н. Б. Теория и методика преподавания народно-сценического (характерного) танца : учебно-методическое пособие для студентов обучающихся по направлению 071200 "Хореографическое искусство", образовательные программы "педагогика балета", "искусство балетмейстера", "искусство хореографа". Санкт-Петербург : Акад. Русского балета им. А. Я. Вагановой, 2015. 126 с.
 14. Шалала С. В., Корисько Н. М. Методика роботи з хореографічним колективом: підручник. Ч. 1. К. : НАКККіМ, 2015. С. 35–73.
 15. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю. К. : «Альтерпрес», 2005, 324 с.

REFERENCES

1. Androshchuk L. Kontseptualni zasady ta napriamy rozvytku khoreorafichno-pedahohichnoi osvity v Ukraini. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. 2019. Vyp. 2. S. 13–20.
2. Berezova H. Khoreorafichna robota z doshkilniatamy. K. : «Muzychna Ukraina», 1989. 202 s.
3. Bohuta V. Khoreorafichne vykhovannia tvorchoi osobystosti v pozashkilnykh navchalnykh zakladakh: stan, problemy i perspektyvy. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*. 2015. Vyp. 10. S. 94–105.
4. Burlia O. A. Formuvannia pedahohichnoi maisternosti kerivnyka dytiachoho khoreorafichnoho obiednannia. (Dys. kand. ped. nauk). K., 2004. 164 s.
5. Vahanova A. Ya. Osnovy klasychnoho tantsiu. 9-e vydannia, stereotypne. Moskva: Lan, 2007. 192 s.
6. Glushkovskiy A. P. Vospominaniya baletmeystera. M. ; L. : Iskusstvo, 1940. 248 s.
7. Zakharov R. Sochineniye tantsa: Stranitsy pedagogicheskogo opyta. Moskva : Iskusstvo, 1983. 224 s.
8. Zozulia K. V. Osnovni dydaktychni pryntsyпы navchannia khoreorafii ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2019. № 62, T. 1. S. 16–20.
9. Kolnohuzenko B. M. Metodyka roboty z khoreorafichnym kolektyvom : navch.-metod. materialy dlya khoreorafichnykh viddilen fakultetu khoreorafichnoho mystetstva. Kharkiv, 2003. 153 s.
10. Martynenko O. V. Teoriia ta metodyka roboty z dytiachym khoreorafichnym kolektyvom : navch. posib. Donets'k : LANDON-KHKHI, 2012. 232 s.
11. Marushka M. M., Stetskiv P. T. Teoriia i metodyka klasychnoho tantsiu. Chastyna I. : navch.-metod. posib. Drohobych: Redaktsiino-vydavnychi viddil Drohobyskoho derzhavno pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka, 2017. 112 s.
12. Mostova I. S. Napriamy rozvytku narodno-stsenichnoho tantsiu u tvorchykh dorobkakh myttsiv baletmeysterskoi shkoly Slobozhanshchyny. *Kul'turolohiia ta sotsialni komunikatsii: innovatsiini stratehii rozvytku : materialy mizhnar. nauk. konf.*, 22–23 lystop. 2018 r. Kharkiv, 2018. S. 338–339.
13. Tarasova N. B. Teoriya i metodika prepodavaniya narodno-stsenicheskogo (kharakternogo) tantsa : uchebno-metodicheskoye posobiye dlia studentov obuchayushchikhsya po napravleniyu 071200 "Khoreograficheskoye iskusstvo", obrazovatelnyye programmy "pedagogika baleta", "iskusstvo baletmeystera", "iskusstvo khoreografa". Sankt-Peterburg : Akad. Russkogo baleta im. A. Ya. Vaganovoy, 2015. 126 s.
14. Shalapa S. V., Korysko N. M. Metodyka roboty z khoreorafichnym kolektyvom: pidruchnyk. CH. 1. K. : НАКККіМ, 2015. С. 35–73.
15. Tsvietkova L. Yu. Metodyka vykladannia klasychnoho tantsiu. K. : «Alterpres», 2005, 324 s.